

Кредитування підприємств аграрної сфери: теоретичний аспект

У статті висвітлені теоретичні аспекти кредитування підприємств аграрної сфери. Розглянуті визначення сутності кредитних відносин аграрних підприємств з банками і умови їх походження. Проаналізовані основні методи та принципи кредитування.

Ключові слова: кредит, аграрні підприємства, банк, кредитування, кредитор, позичальник.

В статье освещены теоретические аспекты кредитования предприятий аграрной сферы. Рассмотрены определения сути кредитных отношений аграрных предприятий с банками и условия их происхождения. Проанализированы основные методы и принципы кредитования.

Ключевые слова: кредит, аграрные предприятия, банк, кредитование, кредитор, заемщик.

This paper focuses on the theoretical aspects of agricultural lending sector. Definition of the nature of credit relationships with banks, farms and the conditions of their origin. Analyzed the basic methods and principles of lending.

Keywords: credit, farmers, the lender, the borrower.

Постановка проблеми. На сьогодні основною проблемою для сільськогосподарських товаровиробників є дефіцит фінансових ресурсів. Оскільки ці підприємства забезпечені власними обіговими коштами в мінімальному розмірі, необхідному для фінансування витрат поточного року під урожай майбутнього, створення мінімальних страхових запасів кормів, матеріалів та інших цінностей, це покривається короткостроковим банківським кредитом.

Кредит є тим чинником, що в умовах ринкових відносин значною мірою забезпечує структурні перевтілення й економічне зростання підприємств, що мають реальні програми виходу з кризового стану, здійснюють випуск конкурентоспроможної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Сучасні тенденції розвитку аграрної сфери, а саме забезпечення даних господарств доступними кредитними коштами для оновлення матеріально-технічної бази з метою підвищення їхньої фінансової незалежності, вимагають ґрунтовних наукових досліджень. Питання кредитування аграрних підприємств розглянуті у працях М. Дем'яненка, Ю. Скрипник, Н. Кузовенко, Т. Луцик, М. Маліка, І. Мамчур, П. Марич, Н. Танклевська. Однак, як показує огляд літературних джерел, окремі питання теорії кредитування сільгоспвиробників ще недостатньо вивчені і вимагають глибшого дослідження.

Основною **метою статті** виступає показ теоретичних аспектів кредитування підприємств аграрної сфери, вивчення основних методів і принципів кредитування.

Виклад основного матеріалу. Необхідною економічною передумовою існування кредиту є функціонування виробників на засадах комерційного розрахунку. Кредитні відносини не можуть функціонувати, якщо авансовані у виробництво кошти не здійснюють кругообігу або той, хто хоче скористатися кредитом, не має постійного доходу.

Під кредитуванням розуміють відповідні економічні відносини, що пов'язані з видачею господарствам коштів у тимчасове користування, на чітко визначені цілі, за плату та на умовах повернення.

За своєю сутністю та механізмом впливу на процес суспільного відтворення кредит є однією з найскладніших економічних категорій. Щодо цього він поступається хіба що тільки категорії грошей. Тому в економічній теорії протягом кількох століть ведуться дискусії навколо питань, пов'язаних із сутністю та роллю кредиту. Ці дискусії тривають і досі. Найпоширенішими в економічній літературі є два підходи до визначення сутності кредиту:

1) ототожнення кредиту з цінністю, яка передається одним економічним суб'єктом іншому в позику. За такого підходу увага дослідника зміщується на саму позичку, її правову форму, що зумовлює вихолощування з кредиту його економічного змісту;

2) ототожнення кредиту з певним видом економічних відносин, які формуються в суспільстві. Такий підхід дозволяє глибше дослідити економічні аспекти кредиту, економічні чинники його існування, основи та закономірності його руху. Тому цей підхід у сучасній літературі переважає. Він покладений в основу висвітлення сутності кредиту [2].

Надання позички породжує кредитні відносини між партнерами, які стають їх суб'єктами – кредитором і позичальником. Тому поняття кредиту ширше за поняття позички, бо передбачає не тільки факт надання останньої, а й відносини між сторонами, що виникають у зв'язку з наступним погашенням боргу, з урегулюванням взаємних претензій, пов'язаних із несвоєчасним поверненням коштів позичальником чи порушенням умов договору кредитором тощо. Тому позичка є ключовою ланкою кредитних відносин.

Кредитори – учасники кредитних відносин, які мають у своїй власності (чи розпорядженні) вільні кошти і передають їх у тимчасове користування іншим суб'єктам. Кредиторами можуть бути фізичні особи, юридичні особи (підприємства, організації, установи, урядові структури тощо), держава. Особливе

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

місце серед кредиторів посідають банки. Вони спочатку мобілізують кошти в інших суб'єктів, у тому числі і на засадах за-позичення, а потім самі надають їх у позику своїм клієнтам.

Позичальники – це учасники кредитних відносин, які ма-ють потребу в додаткових коштах і одержують їх у позику від кредиторів. Характерною ознакою позичальника є те, що він не стає власником позичених коштів, а лише тимчасовим розпорядником. Тому його права стосовно використання цих коштів дещо обмежені – він не може вийти за межі тих умов і цілей, які передбачені його угодою з позичальником [3]. З цього погляду позичальник перебуває у певній залежності від кредитора. Проте це не заперечує рівноправності сторін у кредитних відносинах.

Кредит використовується в господарській діяльності аграрних підприємств разом із власними коштами і дозволяє забезпечити виробництво необхідними ресурсами на будь-якій стадії господарського процесу:

- на першій стадії аграрному підприємству необхідні грошо-ві кошти для придбання засобів виробництва і предметів праці;
- на другій стадії – для організації процесу виробництва (оновлення основних засобів на новій технічній основі);
- на третій стадії – для організації процесу реалізації аграрної продукції і поновлення процесу виробництва.

Виникнення кредитних відносин між підприємствами аграрної сфери і банками можливе за таких умов:

1. Учасники кредитної угоди мають бути юридичними осо-бами і функціонувати на принципах комерційного розрахунку.
2. Підприємство (позичальник) має або бути власником май-на, або мати право на користування та розпорядження ним.
3. Необхідна наявність економічних і юридичних гарантій повернення кредиту після певного строку.
4. Кредитор має бути так само заінтересований у видачі кредиту, як підприємство – в його отриманні, тобто повинні збігатися економічні інтереси суб'єктів господарювання.

Основною формою надання кредиту є пряме банківське кредитування, тобто банками видаються позики безпосе-редньо на оплату розрахунково-платіжних документів за придбані ними товарно-матеріальні цінності та надані послуги, на оплату праці та інші витрати. Важливими є принципи креди-тування, які відіграють важливу роль у разі надання кредиту. Отже, підприємства отримують кредити на умовах терміновості, повернення, цільового характеру, забезпечення і платності.

Принцип терміновості означає, що кредит видається на відповідний, обумовлений в кредитному договорі термін і має бути погашений у визначений термін. Цей принцип має бути чітко сформульований у кредитному договорі шляхом: встановлення терміну повного повернення позики; встано-влення графіка погашення позики; встановлення періоду користування позикою.

Фактична тривалість періоду користування позикою вста-новлюється від дати її видачі до дати повного її повернення включно. Дотримання цього принципу відкриває кожному окремому підприємству можливості для отримання нових

банківських кредитів, а також дає змогу уникнути сплати банку підвищених відсотків за несвоєчасне погашення суми позики. Якщо підприємство порушує строки погашення, банк застосовує до нього штрафні санкції і може відмовити в повторній видачі кредиту.

Принцип повернення якнайтісніше пов'язаний із принци-пом терміновості. Кредит має бути погашений у термін, виз-начений кредитною угодою. За характером повернення роз-різняють кредити:

- з одноразовим поверненням, коли заборгованість за кредитом погашається у визначений в кредитному договорі день або достроково на вимогу банку чи за бажанням само-го позичальника;
- з погашенням у розстрочку, тобто окремими платежами протягом встановленого кредитним договором терміну (на-приклад, кредити на капітальні вкладення) або в міру надхо-дження виручки від реалізації продукції на позичковий рахунок;
- з регресією платежів, коли кредити були видані під га-рантію, поручительство чи інше боргове зобов'язання третьої особи.

Стосовно терміну повернення розрізняють строкові, про-лонговані і прострочені кредити. Цільовий характер креди-тування передбачає вкладення коштів на конкретні госпо-дарські цілі, що обумовлені в кредитному договорі. Цілі на-дання кредиту визначаються на підставі поданих позичаль-ником господарських договорів (контрактів), бізнес-планів, цільових програм чи проектів. Принцип цільового викори-стання кредиту тісно пов'язаний з ризиком надання кредиту. Для оцінки кредитного ризику банк аналізує реальність про-екту, під який береться позика, здатність позичальника ре-алізувати проект і отримати прибуток, за рахунок якого буде повернуто кредит. Крім того, напрями використання позик не повинні суперечити напрямам діяльності позичальника, передбаченого його статутом.

Залежно від цілей розрізняють:

- 1) кредит для фінансування оборотного капіталу;
- 2) кредит для фінансування основного капіталу;
- 3) кредит для фінансування торговельно-посередниць-ких операцій.

Принцип забезпечення кредиту має на меті захист інтересів банку і недопущення збитків від неповернення боргу внаслідок неплатоспроможності позичальника. Гарантією повернення кредитів виступають різні види майна пози-чальника. Розмір позики під заставу визначається у відсот-ках від ринкової вартості застави на момент укладання кре-дитної угоди. При цьому вартість майна (майнових прав) по-зичальника, оформленого для застави, має бути не меншою за розмір кредитної заборгованості і вільною від зоб-ов'язань позичальника щодо інших кредиторів. Переви-щення ціни застави над сумою кредиту є гарантією компен-сації ризику втрати, пов'язаного зі зміною ціни застави.

Принцип платності означає, що позичальник сплачує банку відповідну суму за користування кредитом у вигляді відсотка

від суми одержаної позики. Ставки відсотків встановлюються кожним банком індивідуально і диференціюються залежно від характеру призначення позики і категорії позичальника. Відсоткові ставки за користування кредитом і порядок їхньої сплати визначаються кредитним договором [1].

Кредит незалежно від своєї соціальної ролі виконує певні функції, зокрема регулювання обсягу сукупного грошового обороту, перерозподілу грошових коштів на умовах їх подальшого повернення, акумуляція тимчасово вільних грошових коштів.

Основною інвестиційною функцією комерційних банків є надання кредитів підприємницьким структурам. Кредит виступає опорою сучасної економіки, невід'ємним елементом економічного розвитку.

Висновки

Необхідною економічною передумовою існування кредиту є функціонування виробників на засадах комерційного розрахунку. Кредитні відносини не можуть функціонувати, якщо авансовані у виробництво кошти не здійснюють кругообігу або той, хто хоче скористатися кредитом, не має постійного доходу. Під кредитуванням розуміють відповідні економічні

відносини, що пов'язані з видачею господарствам коштів у тимчасове користування на чітко визначені цілі за плату та на умовах повернення.

Таким чином кредит – це одна з рушійних сил у розвитку економіки.

Список використаних джерел

1. Скрипник Ю.В. Кредитування сільськогосподарських підприємств та роль держави у фінансуванні аграрного сектору / Ю.В. Скрипник, Ю.В. Пахненко // Вісник Сумського національного університету. – 2007. – №1(22). – С. 28–30.
2. Кузовенко Н.В. Сучасні тенденції кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств / Н.В. Кузовенко // Вісник ХНАУ: економіка АПК і природокористування. – 2008. – №9. – С. 232–238.
3. Луцик Т.В. Кредитування підприємств АПК // Вісник Сумського Національного університету. – 2007. – №. 2. – С. 386–392.
4. Марич П.М. Фінанси агропромислових формувань: [практикум для самостійного вивчення дисципліни] / П.М. Марич. – Львів, 2002. – 311 с.
5. Маслова К.І. Гроші та кредит: [підруч.] / За ред. К.І. Маслова, П.С. Александрова. – К.: КНЕУ, 2005. – 458 с.

УДК 656.078.8:656.7:061.5 (477) (045)

В.В. ПЕРЕДЕРІЙ,
аспірант, Національний авіаційний університет

Підходи до оцінки конкурентоспроможності авіакомпанії

У статті розглянуто особливості оцінки конкурентоспроможності авіакомпанії порівняно з іншими типами підприємств, запропоновано методiku оцінки конкурентоспроможності авіакомпанії, що діє за традиційною моделлю.

Ключові слова: конкурентоспроможність, авіакомпанія, пасажирські авіаперевезення, методика зваженої оцінки.

В статье рассмотрены особенности оценки авиакomпаний по сравнению с другими типами предприятий, предложена методика определения уровня конкурентоспособности авиакomпании, функционирующей по традиционной модели.

Ключевые слова: конкурентоспособность, авиакomпания, пассажирские авиaperевозки, методика взвешенной оценки.

The feature of airlines competitiveness evaluation compared with other types of enterprises is considered: the method of assessing of airlines operating on the traditional model was proposed in the paper.

Keywords: competitiveness, airlines, passenger air carriages, weighted estimation methodic.

Постановка проблеми. Повітряний транспорт є одним із видів транспорту, що розвивається найбільш динамічно. Він єдиний серед усіх представлених в Україні видів не тільки досяг, а й перевищив докризові обсяги перевезень. Водночас європейський ринок пасажирських авіаперевезень зростає повільними темпами, а в певних періодах навіть спадає. Слід відмітити, що в Європі функціонує велика кількість потужних авіакомпаній, які не можуть достатньо завантажити існуючі потужності. Відповідно в найближчому майбутньому слід очікувати підвищеного інтересу до українського ринку зарубіжних перевізників. Вітчизняні авіакомпанії є значно меншими за масштабами та мають обмежені можливості порівняно з європейськими. В умовах загострення конкуренції навіть найбільші українські авіаперевізники можуть не витримати натиску і втратити позиції на ринку. Таким чином, проблеми оцінки та управління конкурентоспроможністю авіакомпанії набувають особливого значення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання конкурентоспроможності широко досліджувалися низкою зарубіжних та вітчизняних учених. Серед них слід виділити праці І. Ансофа, Ж.Ж. Ламбена, М. Портера, Р.А. Фатхутдінова, Ю.Б. Іванова, Г.В. Осовської, В.А. Павлової,